

اسامی علمی و پراکنش گیاهان داروئی ایران

گردآورنده:
دکتر حسین زینلی

عضو هیأت علمی مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی اصفهان

با همکاری
ملیحه نصیری
مرضیه محمدخانی
حمید رضا راست قلم

عنوان و نام پدیدآور:	اسامی علمی و پراکنش گیاهان دارویی ایران/گردآورندگان حسین زینلی ... [و دیگران].
مشخصات نشر:	اصفهان: بهتا پژوهش، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری:	۱۴۸ ص: جدول.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۶۴۹۸-۲۶-۳
وضعیت فهرست نویسی:	فیا
یادداشت:	گردآورندگان حسین زینلی، ملیحه نصیری، مرضیه محمدخانی، حمیدرضا راستقلم.
یادداشت:	کتابنامه.
موضوع:	گیاهان دارویی -- ایران
موضوع:	گیاهان دارویی -- نامها
شناسه افزوده:	زینلی، حسین، گردآورنده
رده بندی کنگره:	۱۲۹۱ الف ۹ الف/RS۱۸۰
رده بندی دیویی:	۶۱۵/۳۲۱۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی:	۱۷۸۲۴۴۶

نام کتاب:	اسامی علمی و پراکنش گیاهان دارویی ایران
گردآورنده:	حسین زینلی
ناشر:	انتشارات بهتاپژوهش
طراح جلد:	بدری معصومی زاده
صفحه آرا:	زهره مسائلی
نوبت چاپ:	اول / ۱۳۹۱
شمارگان:	نسخه ۱۰۰۰
بها:	۵۷۰۰ تومان
تلفکس:	۰۳۱۱ ۲ ۶۶۶۶ ۳۵
همراه:	۰۹۳۶ ۴۰۹ ۱۱۸۸

www.behtapajooresh.com
info@behtapajooresh.com

فهرست مطالب

عنوان	شماره صفحه
جدول ۱:	
نام خانواده های گیاهان دارویی، تعداد جنس ها و گونه های متعلق به این جنس ها	۹
جدول شماره ۲:	
اسمی علمی و نام فارسی گیاهان دارویی	۱۷
جدول شماره ۳:	
نام علمی و پراکنش گیاهان دارویی ایران	۶۱

پیشگفتار

سپاس خدای عالم قادر را که به ما توفیق داد تا گام کوچک دیگری در راه خدمت به پویندگان راه علم و دانش این مرز و بوم برداشته و کتاب اسامی گیاهان دارویی و پراکنش آنها را به عموم علاقمندان، محققان و دانشجویان محترم تقدیم نماییم.

گیاهان دارویی نعمات بزرگ خداوندی هستند که در پیکره طبیعت پراکنده شده و به مرور زمان توسط انسان کشف گردیده و به جامعه انسانی عرضه شده تا در زمینه درمان استفاده گردند. در طی یک دهه اخیر محققان موسسه جنگلها و مراتع کشور و مراکز تحقیقاتی وابسته به آنها تحقیقات گسترده ای را شروع کرده و تمام خصوصیات گیاهان دارویی هر منطقه را شناسایی و کلید کرده و در قالب گزارش نهایی و مقاله در مجلات متنوع ارائه نموده اند. در طی سالهای گذشته بر آن شدیم تا این اطلاعات را به صورت موردی بررسی نموده و آنها را طبقه بندی نماییم. در این کتاب نام علمی و خانواده گیاهان همراه با اسامی فارسی یا محلی و پراکنش آنها در استانهای مورد بررسی آورده شده است. هدف آن است که محققان و دانشجویان، گیاهان دارویی کشور را شناخته و تحقیقات خود را در زمینه های مختلف روی آنها اجرایی نمایند. مسئله حائز اهمیت وجود اکوتیپ های مختلف گیاهی و منطقه جمع آوری آنهاست که می تواند بسیار مهم باشد. همانطور که می دانید اساس اصلاح نباتات بر پایه تنوع و انتخاب بوده و با شناخت منابع ژرم پلاسمی کشور می توان در این زمینه برنامه ریزی نمود. همچنین می توان از بسیاری از گیاهان که در مناطق ویژه ای در حال رشد و نمو هستند و امکان دستیابی بشر به آن زیاد بوده و امکان انقراض وجود دارد از آنها حفاظت نموده و در جهت اهلی و زراعی نمودن آنها تلاش نمود زیرا این ها میراث گرانبها برای آیندگان می باشند. این کتاب در جلد های بعدی به بررسی خواص گیاهان دارویی، فرم زیستی، زمان کاشت و نیازهای اکولوژیکی و سایر اطلاعات پرداخته که به زودی به چاپ خواهد رسید.

با توجه به احساس کمبودی که در زمینه معرفی کلیه گیاهان دارویی کشور احساس می گردید بر آن شدیم تا کلیه کارهای محققان را در چندین جلد به طور خلاصه طبقه بندی نموده تا محققان کشور با یافته ها و کمبودها آشنا شده و در آن زمینه برنامه ریزی نمایند. اما از آنجاییکه این کتاب خالی از ایراد نمی تواند باشد، از همه خوانندگان محترم تقاضا داریم ما را در رفع ایرادات احتمالی یاری فرمایند و نظرات ارزشمند خود را به آدرس پست الکترونیکی hoszeinali@yahoo.com ارسال نمایند تا انشاء الله در چاپ های بعدی مورد استفاده قرار گیرند.

حسین زینلی

فروردین ۱۳۹۱

مقدمه

منابع طبیعی تجدیدشونده از مهمترین و در عین حال از گران بهاترین سرمایه های طبیعی محسوب می شوند که نقش ارزنده ای در تولید فرآورده های مختلف اعم از غذایی، دارویی و صنعتی دارند و به عنوان بستر حیات بشر و توسعه پایدار اقتصادی محسوب می شوند. با توجه به افزایش جمعیت و به همراه آن افزایش آلودگی های زیست محیطی و تخریب محیط زیست و منابع طبیعی، موضوع انقراض گونه ها به نحو مخاطرات آمیزی به عنوان تهدیدی بزرگ برای تمدن بشری محسوب می شود. بر اساس پیش بینی های انجام گرفته سالیانه ۵۰ الی ۱۰۰ هزار گونه از حدود ۱۰ میلیون گونه زنده موجود منقرض شده و یا در خطر انقراض قرار دارند. بر اساس گزارش کمیته بین المللی حفاظت از طبیعت در حال حاضر از هر هشت گونه گیاهی یکی در معرض انقراض قرار دارد. اطلاع از اهمیت و ارزش ژنتیکی ضرورت و اهمیت شناخت این منابع را دو چندان می کند. بی شک از دست دادن هر یک از گونه های گیاهی خسارت جبران ناپذیری برای تمام جهانیان در پی خواهد داشت. از این رو حفاظت و حمایت از تمامی گونه های موجود می تواند مانعی در راه وقوع خسارات جبران ناپذیر باشد. برآوردها حکایت از آن دارد که ۷۵۰۰۰۰ گیاه گلدار یا دانه دار در زمین وجود دارد که تا به حال در حدود ۳۰۰۰۰۰ گیاه از آن رسماً شناسایی و گزارش شده است. تعداد گیاهان دارویی در حدود ۳۰ تا ۱۵ هزار تخمین زده شده است. سازمان بهداشت جهانی، فهرستی بالغ بر ۲۰۰۰۰ گیاه دارویی را که در سراسر جهان استفاده می شوند را گردآوری و ثبت نموده است. بنا بر اعلام این سازمان، حدوداً ۴۰۰ گونه گیاهی دارویی در اروپای غربی داد و ستد می شود که از آنها در حدود ۴ تا ۵ هزار دارویی گیاهی توسط صنایع دارویی گیاهی ساخته شده و به بازار عرضه گردیده است.

ایران می تواند سهم مناسبی از بازار جهانی داروهای گیاهی را به خود اختصاص دهد. ایران به لحاظ تنوع اقلیمی، از تنوع زیستی وسیع و منحصر به فردی برخوردار است. این تنوع در مورد گیاهان و از جمله گیاهان دارویی به روشنی مشهود است. اما تاکنون از این نعمت الهی در جهت خدمت به مردم استفاده نشده است. طبیعت غنی ایران با بیش از ۷۵۰۰ گونه گیاهی، بیش از ۲۰۰۰ گونه دارویی شناخته شده را در خود جای داده است. از آنجا که فلات ایران در محل تلاقی پنج ناحیه رویشی می باشد، در واقع محل انتشار و دگرگونی بسیاری از عناصر گیاهی بومی و سازگار محسوب می شود. به واسطه تنوع اقلیم حیاتی در سطح کشور، تعداد زیاد و متنوعی از گیاهان دارویی و اسانس دار در طول تاریخ گذشته شرایط زیستی خود را در تقابل با تنش های اکولوژیک محیط نامساعد مذکور، تطبیق داده و سازگاری پر دامنه ای به نمایش گذاشته اند. بر این اساس فلور ایران بسیار غنی و از جمله ذخایر ژنتیک گیاهان دارویی محسوب می شود. بنابراین عرصه بسیار گسترده کشور با وجود تنوع گونه های گیاهی دارویی بومی، بسیار مناسب در امر تولید و فراوری گیاهان دارویی می باشد.

از آنجاییکه تا به حال کتابی در زمینه نام علمی، پراکنش، مواد موثره گیاهان دارویی وجود ندارد ولی تحقیقات گسترده ای بطور پراکنده توسط محققان انجام شده، لذا شایسته است یک مطالعه موردی انجام شده تا محققان کشور از پتانسیل گیاهی موجود در کشور آشنا شوند.

بر اساس جمع آوری کلیه مقالات بدست آمده و فلورها در این کتاب تعداد ۱۱۲۳ گونه و ۲۰۴ جنس گیاه دارویی در کشور شناسایی شده که با چاپ اطلاعات دیگر محققان این مجموعه تکمیل خواهد شد. تیره های گیاهی آفتابگردان با ۵۶ جنس و ۱۵۱ گونه، تیره چتریان با تعداد ۴۴ جنس و ۷۶ گونه، نعنائیان (Labiata) با تعداد ۳۸ جنس و ۱۱۲ گونه، تیره نخود با ۳۴ جنس و ۷۴ گونه، تیره روزاسه با تعداد ۲۴ جنس و ۷۰ گونه، تیره شب بو با تعداد ۲۲ جنس و ۵۰ گونه، تیره گندمیان با تعداد ۱۹ جنس و ۲۷ گونه، تیره الاله با ۱۳ جنس و ۲۵ گونه و تیره خشخاش با تعداد ۴ جنس و ۱۷ گونه به ترتیب بیشترین جنسهای گیاهان دارویی را در کشور به خود اختصاص داده اند.